

Spis treści

Przedmowa do wydania polskiego	11
Wst p.	19
ROZDZIAŁ 1. Kontekst pedagogiki specjalnej - czas walki o równe szanse.	31
Z WŁASNEJ PERSPEKTYWY. Moja droga	31
Czego si dowiesz?	32
1.1. Istota niepełnosprawno ci	34
1.1.1. Czym jest niepełnosprawno ?	34
1.1.2. Czy niepełnosprawno zawsze jest upo ledzeniem?	35
1.1.3. Czy poj cie niepełnosprawno ci jest współczesnym wymysłem?	37
1.1.4. Jak traktowano ludzi z niepełnosprawno ciami na przestrzeni dziejów?	37
1.2. Pocz tki pedagogiki specjalnej	39
1.2.1. Jak powstała pedagogika specjalna?	39
1.2.2. Czy mo liwo ci oferowane przez pedagogik specjaln były powszechnie dost pne?	41
1.3. Potrzeba narodowej interwencji	42
1.3.1. Dlaczego Kongres uchwalił narodow ustaw o edukacji specjalnej?	43
1.3.2. Jakie ustawy federalne chroni prawa obywatelskie dzieci i dorosłych z niepełnosprawno ciami?	44
1.3.3. Czy ochrona zapewniona przez ustawy federalne zmieniła ycie osób z niepełnosprawno ciami?	47
1.3.4. Dlaczego s dy musiały ponownie rozwa y zapisy ustawy IDEA?	49
1.3.5. Kto stoi na stra y praw dzieci i dorosłych z niepełnosprawno ciami?	50
1.3.6. Jakie zasady le u podstaw wysiłków na rzecz edukacji specjalnej i rzecznictwa w zakresie niepełnosprawno ci?	52
1.4. Edukacja specjalna dzisiaj	52
1.4.1. Czym jest edukacja specjalna?	53
1.4.2. Kto zapewnia usługi edukacji specjalnej?	55
1.4.3. Klasyfikowanie niepełnosprawno ci w edukacji specjalnej	56
1.4.4. Jakie s fundamentalne zasady edukacji specjalnej?	56
1.5. Szanse na lepszy XXI wiek	57
1.5.1. Czy społecze stwo jest bardziej wyczulone na ludzi z niepełnosprawno ciami i ich potrzeby?	58
1.5.2. Dlaczego edukacja specjalna stała si kontrowersyjna?	61

1.5.3. Jak kompetentnie i skutecznie rozwiązywać problemy edukacji specjalnej? ..	67
Podsumowanie	70
Dodatkowe źródła informacji	71
ROZDZIAŁ 2. Zindywidualizowane programy nauczania specjalnego - planowanie i świadczenie usług	74
Z WŁASNEJ PERSPEKTYWY. Co poszło nie tak?	74
Czego się dowiesz?	75
Szanse na lepsze przyszło	75
2.1. Usługi edukacji specjalnej	77
2.1.1. Jakie usługi są oferowane w systemie edukacji specjalnej?	78
2.1.2. Jakie są kluczowe cechy edukacji specjalnej?	78
2.1.3. Kto zapewnia usługi edukacji specjalnej?	85
2.1.4. Gdzie są świadczone usługi edukacji specjalnej?	87
2.1.5. Czy uczniowie z niepełnosprawnościami uczestniczą w powszechnym programie kształcenia?	92
2.2. Zindywidualizowane programy nauczania specjalnego	97
2.2.1. Proces opracowania i realizacji zindywidualizowanych programów nauczania	97
2.2.2. Różne rodzaje zindywidualizowanych planów edukacyjnych	103
Podsumowanie	108
Dodatkowe źródła informacji	110
ROZDZIAŁ 3. Trudno ci w uczeniu się	112
Z WŁASNEJ PERSPEKTYWY. Edukacja Erin	112
Czego się dowiesz?	114
Szanse na lepsze przyszło	116
3.1. Definicja trudno ci w uczeniu się	117
3.1.1. Czy istnieje wiele różnych rodzajów trudno ci w uczeniu się?	119
3.1.2. W jaki sposób rozpoznajemy trudno ci w uczeniu się?	123
3.1.3. Jakie są konsekwencje tej niepełnosprawności?	125
3.2. Rys historyczny	126
3.3. Rozpowszechnienie	129
3.4. Przyczyny i zapobieganie	130
3.4.1. Co może być przyczyną trudno ci w uczeniu się?	130
3.4.2. Jak można zapobiegać trudno ciom w uczeniu się?	131
3.5. Charakterystyka trudno ci w uczeniu się	132
3.5.1. Jakie cechy są przyczyną zaskakująco niskich osiągnięć?	132
3.5.2. Czy brak umiejętności społecznych jest cechą charakterystyczną trudno ci w uczeniu się?	139
3.6. Edukacja we wczesnym dzieciństwie	141
3.6.1. Jakie są podstawowe umiejętności konieczne do czytania?	141
3.6.2. Czy wczesna interwencja może zapobiec trudno ciom w czytaniu?	142
3.6.3. Dlaczego wczesna interwencja dotycząca czytania nie została wprowadzona powszechnie?	143
3.7. Edukacja w szkole podstawowej i średniej	143
3.7.1. W jaki sposób edukacja uczniów z trudnościami w uczeniu się może stać się skuteczniejsza?	144
3.7.2. Jak można doskonalić umiejętności czytania i pisanie uczniów z trudnościami w uczeniu się?	147

3.7.3. Czy strategie uczenia się mogą pomóc zmniejszyć problemy w szkole?	150
3.8. Współpraca na rzecz włączania	152
3.9. Przygotowanie do dorosłego życia	156
3.9.1. Jaki rodzaj edukacji policealnej mogą wybrać osoby z trudnościami w uczeniu się?	157
3.9.2. Jak radzić sobie dorosłym z trudnościami w uczeniu się?	159
3.10. Rodziny	159
3.10.1. Czy konsultacje z rodzicami pomagają w relacjach szkoła-dom?	160
3.10.2. W jaki sposób zgrać pracę domową z programem nauczania?	161
3.11. Technologie wspomagające kształcenie	163
3.11.1. Czy sale lekcyjne powinny być wyposażone w komputery?	164
3.11.2. W jaki sposób komputerowe programy edycji tekstu mogą pomóc uczniom z trudnościami w uczeniu się?	166
Podsumowanie	167
Dodatkowe źródła informacji	168
ROZDZIAŁ 4. Zaburzenia mowy i/lub języka	171
Z WŁASNEJ PERSPEKTYWY. Historia Lizzy B.	171
Czego się dowiesz?	173
Szanse na lepsze przyszłość	174
4.1. Definicja zaburzeń mowy i/lub języka	175
4.1.1. Jakich są dwa rodzaje zaburzeń w komunikowaniu się?	178
4.1.2. W jaki sposób rozpoznawane są zaburzenia mowy i/lub języka?	183
4.1.3. Jakich są różnice między zaburzeniami języka, opóźnień rozwoju mowy i zróznicowaniem języka?	185
4.1.4. Jakich są konsekwencje tej niepełnosprawności?	187
4.2. Rys historyczny	188
4.3. Rozpowszechnienie	190
4.4. Przyczyny i zapobieganie	192
4.4.1. Jakich są przyczyny zaburzeń mowy?	192
4.4.2. Co powoduje zaburzenia języka?	193
4.4.3. W jaki sposób można zapobiegać występowaniu zaburzeń mowy i/lub języka?	194
4.5. Charakterystyka zaburzeń mowy i/lub języka	194
4.5.1. Jakich są wspólne cechy charakterystyczne uczniów z zaburzeniami mowy?	195
4.5.2. Jakich są typowe cechy charakterystyczne uczniów z zaburzeniami języka?	197
4.6. Edukacja we wczesnym dzieciństwie	199
4.6.1. W jaki sposób pielęgnować rozwój języka u dzieci w przedszkolach?	199
4.6.2. W jaki sposób wczesna interwencja przyczynia się do rozwoju podstaw umiejętności czytania i pisania?	201
4.7. Edukacja w szkole podstawowej i średniej	202
4.7.1. W jaki sposób nauczyciele mogą pomóc uczniom w rozwijaniu umiejętności komunikowania się?	203
4.7.2. W jaki sposób logopedzi mogą wspomóc nabywanie umiejętności czytania i pisania?	209
4.8. Współpraca na rzecz włączania	210
4.9. Przygotowanie do dorosłego życia	212
4.10. Rodziny	213
4.11. Technologie wspomagające kształcenie	214
Podsumowanie	216
Dodatkowe źródła informacji	217

ROZDZIAŁ 5. Niepełnosprawno intelektualna (upo ledzenie umysłowe)	220
Z WŁASNEJ PERSPEKTYWY. Samodzielno dla Brada	220
Czego si dowiesz?	222
Szanse na lepsze przyszło	223
5.1. Definicja niepełnosprawno ci intelektualnej	225
5.1.1. Komponenty niepełnosprawno ci intelektualnej	226
5.1.2. W jaki sposób s diagnozowani uczniowie z niepełnosprawno ci intelektualn ?	230
5.1.3. Jakie s konsekwencje tej niepełnosprawno ci?	231
5.2. Rys historyczny	233
5.3. Rozpowszechnienie	235
5.4. Przyczyny i zapobieganie	236
5.4.1. Jakie s główne przyczyny niepełnosprawno ci intelektualnej?	236
5.4.2. Jak mo na zapobiega niepełnosprawno ci intelektualnej?	241
5.5. Charakterystyka niepełnosprawno ci intelektualnej	245
5.5.1. Na czym polegaj zakłócenia procesów poznawczych?	246
5.5.2. Jakie umiej tno ci składaj si na zachowania przystosowawcze i jak mo na je doskonali ?	247
5.6. Edukacja we wczesnym dzieci stwie	250
5.7. Edukacja w szkole podstawowej i redniej	251
5.7.1. Czy funkcjonalny program ksztalcenia dotyczy obszaru umiej tno ci przystosowawczych?	251
5.7.2. Jak nauczanie w otwartym rodowisku mo e usprawni obszary umiej tno ci przystosowawczych?	256
5.8. Współpraca na rzecz wł czania	258
5.9. Przygotowanie do dorosłego ycia	260
5.9.1. Jak mo emy oceni koncepcj jako ci ycia?	260
5.9.2. Czy ludzie z niepełnosprawno ci intelektualn utrzymuj posady?	261
5.9.3. Czy samodzielne, niezale ne ycie w społeczno ci jest mo liwe dla wszystkich osób z niepełnosprawno ci intelektualn ?	262
5.10. Rodziny	263
5.10.1. Jakiego rodzaju wsparcia udzielaj ojcowie?	264
5.10.2. Jaki rodzaj wsparcia rodzinnego zapewniaj bracia i siostry?	265
5.11. Technologie wspomagaj ce ksztalcenie	265
Podsumowanie	266
Dodatkowe ró dła informacji	268
ROZDZIAŁ 6. Spektrum zaburze autystycznych	271
Z WŁASNEJ PERSPEKTYWY. Oszałamiaj cy labirynt edukacji specjalnej	271
Czego si dowiesz?	272
Szanse na lepsze przyszło	273
6.1. Definicja spektrum zaburze autystycznych	274
6.1.1. Co ró ni pi typów zaburze autystycznych?	275
6.1.2. Czy s inne sposoby podziału zaburze autystycznych?	282
6.1.3. Jak rozpoznaje si dzieci z autyzmem?	283
6.1.4. Jakie s konsekwencje tej niepełnosprawno ci?	284
6.2. Rys historyczny	287
6.3. Rozpowszechnienie	288
6.4. Przyczyny autyzmu	289
6.5. Charakterystyka zaburze autystycznych	290
6.6. Edukacja we wczesnym dzieci stwie	292

6.6.1. Niektóre cechy Programu Terapii i Edukacji Dzieci z Autyzmem i z Upo ledzeniem Umiej tno ci Porozumiewania si	293
6.6.2. Na czym polega Program dla Dzieci z Autyzmem?	294
6.6.3. Dlaczego opracowuje si programy mieszane?	294
6.7. Edukacja w szkole podstawowej i redniej	295
6.8. Współpraca na rzecz wł czania	297
6.9. Przygotowanie do dorosłego ycia	298
6.10. Rodziny	300
6.11. Technologie wspomagaj ce kszałcenie	303
Podsumowanie	304
Dodatkowe ró dła informacji	305

ROZDZIAŁ 7. Niepełnosprawno ci o bardzo niskiej cz sto ci wyst powania:

gł boka wieloraka niepełnosprawno , głuchosłepota, pourazowe uszkodzenie mózgu. . . . .

307

Z WŁASNEJ PERSPEKTYWY. Czas pami ci	307
Czego si dowiesz?	309
Szanse na lepsz przyszło	310
7.1. Gł boka wieloraka niepełnosprawno	310
7.1.1. Definicja gł bokiej wielorakiej niepełnosprawno ci	311
7.1.1.1. W jaki sposób okre la si potrzeby edukacyjne osób z gł bok wielorak niepełnosprawno ci ?	312
7.1.1.2. Jakie s konsekwencje tej niepełnosprawno ci?	312
7.1.2. Rozpowszechnienie	313
7.1.3. Przyczyny i zapobieganie	313
7.1.4. Charakterystyka gł bokiej wielorakiej niepełnosprawno ci	314
7.2. Głuchosłepota	314
7.2.1. Definicja głucho lepoty	315
7.2.1.1. Jakie s konsekwencje głucho lepoty?	317
7.2.1.2. Czego mo na oczekiwa od osób z głuchosłepota?	317
7.2.2. Rozpowszechnienie	318
7.2.3. Przyczyny i zapobieganie	318
7.2.4. Charakterystyka głucho lepoty	319
7.2.4.1. Na ile powa ne s niepełnosprawno ci wzroku i sluchu u tych uczniów?	319
7.2.4.2. Jakie s wspólne problemy tych uczniów?	320
7.3. Pourazowe uszkodzenie mózgu	322
7.3.1. Definicja pourazowego uszkodzenia mózgu	323
7.3.1.1. Jak diagnozuje si dzieci z pourazowym uszkodzeniem mózgu?	324
7.3.1.2. Jakie s konsekwencje tej niepełnosprawno ci?	326
7.3.2. Rozpowszechnienie	328
7.3.3. Przyczyny i zapobieganie	329
7.3.4. Charakterystyka pourazowego uszkodzenia mózgu	329
7.4. Niepełnosprawno ci o bardzo niskiej cz sto ci wyst powania	330
7.4.1. Edukacja we wczesnym dzieci stwie, w szkole podstawowej i redniej	331
7.4.1.1. Co szczególnego jest w programach wczesnej interwencji dla tych dzieci?	331
7.4.1.2. Czy uczniów z rzadko wyst puj cymi niepełnosprawno ciami ł cz wspólne cele?	332
7.4.1.3. Jakie narz dzia pomagaj nauczycielom zaprojektowa odpowiedni program?	334

7.4. 1.4. Czy uczniowie z niepełnosprawnościami o niskiej czy sto ci wyst powania s obj ci testami zewn trznymi?	336
7.4.2. Współpraca na rzecz wł czania	338
7.4.3. Przygotowanie do dorosłego ycia	339
7.4.4. Rodziny.	341
7.4.5. Technologie wspomagaj ce kształcenie.	342
7.4.5.1. W jaki sposób technologie wspomagaj ce kształcenie mog pomóc uczniom z niepełnosprawnościami o niskiej czy sto ci wyst powania?	343
7.4.5.2. Jak technologie wspomagaj ce kształcenie mog pomóc nauczycielom pracuj cym z uczniami z niepełnosprawnościami o niskiej czy sto ci wyst powania?	344
Podsumowanie.	346
Dodatkowe ródła informacji.	347
Bibliografia	350
Indeks osób	389
Indeks rzeczowy.	400